

TÜRKİYE DÜNYA PİYASALARINDA LİDER OLDUĞU ve OLABİLECEĞİ 20 GIDA ÜRÜNÜ

Berrin TAŞKAYA¹ Umut GÜL² Şevket KALANLAR³

Özet

Bu çalışmada Türkiye'nin dünya piyasalarında lider olduğu ve olabileceği 20 gıda ürünü belirlenmeye çalışılmıştır.

Dünya üretiminde Türkiye'nin ilk sırada yer aldığı ürünler; fındık, kayısı, incir, ayva, kiraz ve mercimek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca karpuz, nohut, antepfıstığı, elma, ceviz, kuru soğan, zeytin, çay, arpa, çilek, üzüm, şeftali, şekerpancarı gibi ürünlerde ön sıralarda yer almakta olduğumuz belirtilmiştir.

Tarımın GSMH'daki payı yıllar itibariyle düşüş göstermekle birlikte 1990 yılında %17,3 iken 2006 yılında %9,2'ye gerilemiştir. Tarım ürünleri ihracatımız ise yıllar itibariyle artış göstermiş ama genel ihracat içindeki payı giderek düşmüştür. 1990 yılında tarım ürünleri ihracatının genel ihracat içindeki payı %23 iken 2007 yılında bu oran %8,8 olarak gerçekleşmiştir.

Anahtar Kelimeler: tarım ürünleri, ihracat, dünya piyasaları

THE TWENTY FOOD PRODUCTS FOR WHICH TURKEY IS AND CAN BE A LEADER IN THE WOLRD MARKET

Abstract

In this study, 20 food products were tried to determined for which Turkey is already a global leader or could be.

Products which Turkey is first in ranking of global production are hazel nuts, apricot, cherry, lentice and quince. Additionally Turkey is listed in top ranking for products like water mellon, chickpea, pistachio, walnut, onion, olive, tea, barley, strawberry, grapes, peaches and sugar beet.

While there is a decrease trend in share of agriculture in gross national product, it decreased from 17,3% in year 1990 to 9,2% in year 2006. Export of agricultural products increased while its share in total exports decreases.

¹ Ziraat Yük. Müh. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, btaskaya@hotmail.com

² Ziraat Yük. Müh. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, umutgul@acri.org.tr

³ Ziraat Yük. Müh. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, kalanlars@hotmail.com

Share of agricultural products in total exports was 23% in 1990, but decreased to 8,8% in 2007.

Key words: agricultural products, export, world markets

MATERYAL METOD

Bu çalışmada, Türkiye’de ürünlerin dünya üretimlerinden aldıkları pay baz alınarak, önde gelen ürünler belirlenmiş ve bu ürünlerin üretim ve ihracat bakımından dünya piyasasındaki durumları ortaya konulmuştur.

Bu ürünlerin her biri için rakip olan ve olabilecek ülkeler belirlenmiş ve yapılan analizlerde bu ülkelerin üretim ve ihracattaki payları incelenmiştir. Verilerde kıyaslama yapılırken ülke ve yıl bütünlüğünü sağlamak açısından, FAO verileri kullanılmış ve 1990-2005 yılları arasındaki değişim dikkate alınmıştır.

1-Giriş

Tarım ürünleri piyasası dünyada en çok müdahaleye maruz kalan piyasalardan biridir. Bu nedenle tarım ürünleri ticareti Dünya Ticaret Örgütü görüşmelerinde üzerinde en yoğun tartışmaların yaşandığı konulardan biridir. Son yıllarda ülkeler arasındaki ticaretin yaygınlaştırılması için engellerin kaldırılması çalışmaları giderek ön plana çıkmış, tarım ticaretini de kapsamı içine almıştır. Ekonomik büyüme ve kalkınma açısından gelişme yolundaki ülke ekonomilerinde çok önemli bir konuma sahip olan tarım sektörü, gelişmiş ülkeler için de ekonomik öneminin yanında, gıda güvenliği, kırsal yaşamın sürdürülebilirliği gibi sosyal bazı nedenlerle önem arz etmektedir.

Türkiye’nin sahip olduğu ekolojik koşullar çok sayıda tarımsal ürünün yetiştirilmesine olanak vermektedir. Çok sayıda ürünün yetiştirilmesi için uygun koşullara sahip olmamıza rağmen tarım ürünleri ihracatımızın bazı ürün gruplarında yoğunlaştığı görülür.

2-Türkiye’nin Dış Ticareti

Türkiye’nin ithalat ve ihracat değerleri yıllar itibariyle artış göstermektedir. 2004 yılında 63.060 milyon \$ olan genel ihracatımız %52 artarak 2007 yılında 95,796 milyon \$’a ulaşmıştır. 2004 yılında toplam ihracat içinde tarımın payı %9,5 iken 2007 yılında %8,8’e gerilemiştir.

Türkiye’de ihraç değeri yüksek ürünler incelendiğinde meyve (%2,49), sebze (%0,8), sebze ve meyve müstahzarları (%1,23), tütün ve mamulleri

(%0,60) ihracatının toplam ihracatta önemli kalemler arasında yer aldığı görülmektedir.

2006 yılında ihracat yaptığımız önemli ülkeler arasında sırayla Almanya (%12), İtalya (%9), Irak (%8) ve Rusya(%6) pay almaktadır.

3- Türkiye'nin Dünya Üretiminden Yüksek Pay Alan Başlıca Ürünleri

Çizelge 1. Türkiye'nin Üretimde Önde Gelen Başlıca Ürünleri ve İhracatları

Ürünler	1990				2005			
	Üretim (Ton)		İhracat (000 ton)		Üretim (Ton)		İhracat (000 ton)	
	%	Sıra	%	Sıra	%	Sıra	%	Sıra
Fındık	66,82	1	80,18	1	69,38	1	69,00	1
Kayısı	12,88	1	82,56	1	24,01	1	75,90	1
İncir	27,26	1	75,71	1	26,41	1	53,61	1
Ayva	22,93	1	56,84	1	21,22	1	35,86	1
Kiraz	10,24	1	5,79	6	15,00	1	15,64	2
Karpuz	39,37	2	2,64	9	4,03	3	0,72	21
Nohut	12,57	2	55,18	1	7,08	3	16,27	2
Domates	7,85	4	1,41	11	7,89	3	5,11	5
Mercimek	32,96	1	46,71	1	13,72	3	8,41	4
Antepfıstığı	5,12	4	2,91	3	11,21	3	0,33	18
Elma	4,63	7	2,73	11	4,14	4	0,42	29
Ceviz	12,87	3	1,73	7	8,68	4	0,15	28
Soğan (Kuru)	5,06	5	4,46	6	3,41	4	1,34	14
Zeytin	11,92	2	0,08	12	7,79	4	4,51	3
Çay	4,86	7	3,94	9	6,14	5	2,27	9
Arpa	4,11	8	0,08	20	6,72	5	1,12	18
Çilek	2,07	13	0,05	25	5,27	5	1,03	12
Üzüm (Yaş)	5,85	6	0,97	11	5,69	6	4,44	7
Şeftali	3,72	8	1,27	7	2,88	6	2,76	7
Şekerpancarı	4,52	7	0,00	-	6,03	6	0,00	-

Kaynak: FAO

Not: Fındık İhracatı "İç Fındık", Kayısı İhracatı "Kuru Kayısı", İncir İhracatı "Kuru İncir", Ceviz İhracatı "Ceviz İçi" olarak verilmiştir.

a) Fındık

Ülkemiz ekonomisinde önemli bir konumda olan fındık, dünya üretiminde lider durumda olduğumuz ürünlerden bir tanesidir. 1990 yılında 375 bin olan fındık üretimimiz %41 artarak 2005 yılında 530 bin ton'a yükselmiştir. 2005 yılı itibariyle dünya üretiminin %69'unu tek başına Türkiye karşılamaktadır. Dünya fındık üretiminde %12'lik pay ile İtalya 2. sırayı alırken, az miktarda olmakla birlikte diğer üretici ülkeler ABD ve İspanyadır. AB ülkeleri ise dünya fındık üretiminin %16'sını karşılamaktadır.

Hazar denizi kıyılarının Karadeniz kıyıları iklimine benzerlik göstermesi nedeniyle son yıllarda Azerbaycan ve İran da fındık üretimine ağırlık vermeye başlamıştır. Aynı zamanda Ukrayna, Romanya ve Bulgaristan'ın da bu konuda önemli atılımlarda bulunduğu öğrenilmiştir ve önümüzdeki yıllarda bu ülkelere ait fındık üretiminde artış yaşanacağı düşünülmektedir. Ayrıca Avustralya'da fındık ekimi konusunda tür belirleme çalışmaları devam etmektedir.

Fındık ve mamulleri uluslararası ticarete ham ve işlenmiş olarak çok çeşitli formlarda konu olmakla birlikte iç fındık dünya ticaretinde en önemli kalemi oluşturmaktadır. Türkiye, iç fındık ihracatında en büyük ihracatçı ülke konumundadır. Ancak Türkiye'nin ihracattaki payı 1990 yılında %80,18 iken 2005 yılında %62,18'e gerilemiştir. İç fındık ihracatında İtalya %14,94'lük payla Türkiye'yi ikinci sırada takip etmektedir ve 1990'lı yıllarda ihracatta söz sahibi olmayan Azerbaycan ve Gürcistan ise son yıllarda üretimlerindeki artışa paralel olarak önemli ihracatçı ülkeler arasında yer almıştır.

Fındık ihracatımızda AB ülkeleri önemli yer tutmaktadır. Ülke grupları itibariyle Avrupa Birliği, ülkeler içerisinde ise Almanya dünyanın en büyük fındık ithalatçısı konumundadır. Dünya fındık ithalatının yaklaşık %80'i AB tarafından gerçekleştirilmekte ve bunun yaklaşık %30'u tek başına Almanya tarafından gerçekleştirilmektedir. Almanya'yı İtalya Belçika ve İsviçre takip etmektedir.

Almanya en büyük ithalatçı ülke konumunda olmasının yanı sıra re-eksport gerçekleştirdiği için fındık ihracatçısı ülkeler arasında da ilk 10 ülke içerisinde yer almaktadır. Fındık alanında dünyadaki en önemli borsa konumunda olan ve dünya fındık fiyatlarının oluştuğu Hamburg Borsası, bu ülkeyi ihracatımızda en önemli ülke haline getirmektedir. Bu Borsa'da işlem gören ürünlerimiz başka ülke alıcılarına olduğu kadar Almanya pazarına da girmektedir. Önemli fındık ithalatçısı diğer ülke olan ve önemli gıda

işletmelerinin bulunduğu İtalya'da fındık üretiminin az olması nedeniyle atıl kapasite oluşmakta ve ülkeyi düzenli ithalat yapmaya sevk etmektedir ve bu durum ülkemiz açısından önemli bir pazar oluşturmaktadır. İtalya'nın ithal ettiği Türk fındığı hem gıda sanayi üretiminde hammadde olarak kullanılmakta hem de re-eksport gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'nin fındık ihracatı ülkeler itibariyle incelendiğinde 100 civarında ülkeye fındık ihracatı gerçekleştirdiği görülmektedir ve özellikle Uzakdoğu ve İskandinav ülkeleri ülkemiz fındığı için potansiyel arz eden pazarlar olarak dikkat çekmektedir. Fındığın çerezlik ve gıda sanayine yönelik olarak kullanılacak olması ihracatçılarımız açısından pazarda daha fazla talep yaratabilmeleri açısından ipuçları vermektedir. Hedef ülkelerdeki tüketim alışkanlıklarının incelenmesi ile tüketici alışkanlığı kazandırma ve talep yaratma konusunda faydalı olacaktır. Aynı şekilde fındığın gıda sanayine hammadde olarak sunulması durumunda hedef ülkelerin gıda sanayi yapısının incelenmesi ve fındığın kullanım şeklinin tespiti gerekmektedir. Bu doğrultuda uluslararası talebin artırılması ve ürünün pazara uyum sağlaması için hedef ülkelerdeki firmalarla işbirliği içinde bulunulması ve firmaların ülke odaklı çalışmalarda bulunması uluslar arası pazarlarda başarı şansımızı artırabilecektir.

b) Kayısı / Kuru Kayısı

Kayısı, Türkiye'nin dünya üretiminde birinci sırada yer aldığı ürünlerden bir tanesidir. 1990 yılında 300 bin ton olan kayısı üretimimiz %187 artarak 2005 yılında 860 bin ton'a yükselmiştir. 2005 yılı itibariyle Türkiye, dünya üretiminde %24 oranındaki payı ile en önemli ülke konumundadır. Dünya kayısı üretiminde İran, İtalya, Pakistan, Özbekistan, Fransa ve İspanya diğer üretici ülkelerdir. AB ülkeleri ise dünya kayısı üretiminin %21'ini karşılamaktadır. Dünya kayısı ihracatında Fransa %27,92 ile ilk sırada yer alırken, İspanya %18,88 ile ikinci sırada yer almaktadır. Dünya kayısı üretiminden %14,15 pay alan ve ilk sırada yer alan Türkiye ise ihracatta %4,76 ile 6 sırada yer alarak söz sahibi olamamaktadır.

Kuru kayısı, geleneksel ihraç ürünlerimizden birisidir. 2005 yılında dünya kuru kayısı ihracatına konu olan yaklaşık 126 bin tonluk ürünün %73'ü Türkiye kaynaklıdır. Ülkemiz hem kayısı çeşitlerinin kalitesi hem de sahip olduğu ekolojik üstünlükler nedeniyle rakip ülkelere kıyasla doğal bir rekabet avantajına sahip durumdadır. Kuru kayısı ihracatımız belirli ülkelere yoğunlaşmış ve bu bağımlılık durumunun sakınca yaratması muhtemeldir. En önemli ihraç pazarımız olan ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve Almanya

toplam kuru kayısı ihracatımızdan %63,6'lık pay almaktadır ve bu 5 ülke 2005 yılı itibariyle dünya ithalatının %54'ünü gerçekleştirmiştir.

c) İncir / Kuru İncir

Dünya kuru incir üretimi az sayıda ülkede ve sınırlı miktarda gerçekleştirilmektedir. Türkiye, dünyanın en önemli taze incir üreticilerinden birisi olmasının verdiği avantajla, kuru incir üretiminde ve ihracatında lider ülke konumundadır. Türkiye de 1990 yılında 300 bin ton olan incir üretimimiz %5 azalarak 2005 yılında 285 bin ton'a düşmüştür. Türkiye 2005 yılı itibariyle dünya üretiminin %26'sını tek başına karşılamaktadır. Mısır 1990 yılında dünya incir üretiminde toplam üretimin %7'sine sahipken 2005 yılında üretimini %108 artırarak dünya üretiminden aldığı payı %16'ya çıkarmıştır. AB ülkelerinin dünya incir üretimindeki payı son 15 yılda büyük düşüş göstermiş ve toplam üretimdeki payı 1990 yılında %23 iken bu rakam 2005 yılında %9 olmuştur.

Kuru incir, Türkiye'nin geleneksel ihraç ürünlerinden bir diğeridir. Dünya incir üretiminde %26,25 payla ilk sırada yer alan Türkiye, dünya incir ihracatında %37,48, kuru incir ihracatında ise %53,61'lik payla ilk sırada yer almaktadır. Ancak 1990 yılında Türkiye kuru incir ihracatından %75,71, yaş incir ihracatından ise %49,46'lık pay alırken 2005 yılına kadarki süreçte bir gerileme olduğu görülmektedir. kuru incir ihracatında Afganistan ve İran Yaş incir ihracatında ise Avusturya ve Hollanda diğer önemli ihracatı ülkelerdir.

Kuru incir ihracatımızın %80'den fazlası AB ülkelerine yöneliktir ve en önemli pazarlarımız sırasıyla Fransa, Almanya, İtalya ve İsviçre'dir. Dünya kuru incir pazarındaki en önemli ithalatçı ülkeler sırasıyla; Almaya, Fransa, Hindistan, İtalya, Çin ve Hong Kong'dur.

d) Baklagiller (Nohut / Mercimek)

Ülkemizde özellikle 1980'li yıllardan itibaren yemeklik tane baklagiller üretimine büyük önem verilmeye başlanmış ve üretimimiz önemli ölçüde artış göstermiştir. Toplam bakliyat üretimindeki artış büyük oranda mercimek ve nohut üretimindeki artıştan kaynaklanmış ve Türkiye dünya mercimek ve nohut üretiminde en büyük üretici ülke olmuştur. 1990 yılında 860 bin ton olan nohut üretimimiz %30 azalarak 2005 yılında 600 bin ton'a düşmüştür. 2005 yılında dünya nohut üretiminde Hindistan %65 üretim payı ile en önemli ülke konumundadır. Pakistan %10 ile ikinci sırada yer alırken Türkiye %7 üretim payı ile 3. sırada yer almaktadır.

Diğer önemli bir baklagil ürünümüz ise mercimektir. 1990 yılında 846 bin ton olan mercimek üretimimiz %33 azalarak 2005 yılında 570 bin ton'a düşmüştür. 1990 yılında dünya mercimek üretiminde Türkiye %33 ile 1. sırada yer alırken, 2005 yılında %14 ile 3. sıraya gerilemiştir. 2005 yılı itibariyle en önemli üretici ülke %31'lik payı ile Kanadadır. %24 ile Hindistan en önemli 2. ülke konumundadır.

Türkiye 1990 yılında nohutta %55,18, mercimekte ise %46,71'lik payla dünyanın en büyük ihracatçısı olmuştur. Ancak Türkiye 1990'da en yüksek üretim ve ihracat değerine ulaşmış olmasına rağmen, ilerleyen yıllarda meydana gelen düşüşle birlikte 2005 yılı itibariyle mercimek ihracatında %8,41 ile 4. sıraya, nohut ihracatında %16,37'lik payla 2. sıraya gerilemiştir. Özellikle yeşil mercimekte, Kanada ve ABD'nin üretimlerini artırması ve verim yüksekliğine paralel olarak düşük maliyetli ürünlerle dünya piyasalarına girmeleri neticesinde, ülkemiz dünya piyasalarında üstünlüğünü kaybetmiş ve ithalatçı ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'nin bakliyat ihracatında en önemli pazarlar Irak, Bangladeş, Mısır, S. Arabistan, Sri Lanka, Sudan, İngiltere, Almanya, Ürdün ve İtalya'dır. Doğu Avrupa ülkeleri, Güney Amerika ülkeleri, Rusya Federasyonu ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ülkemiz için potansiyel arz eden ülkeler olarak görülmektedir. Diğer ülkelerin üretim ve evrimlerini artırarak düşük fiyatlarla dünya piyasalarına girmeye başlamaları, üretimimizde görülen dalgalanmalar ve dahilde işleme rejiminin işlerlik kazanması neticesinde Türkiye 1994 yılında itibaren kırmızı mercimek ithalatına da yönelmiştir ve giderek artan ithalatımız 2006 yılında 23 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İthal edilen kırmızı mercimek dahilde işleme rejimi çerçevesinde işlenerek özellikle Ortadoğu ülkelerine ve Mısır'a ihraç edilmiştir.

Dünya toplam bakliyat ihracatında 2006 yılında %25,4'lük payla en önemli ülke Kanada'dır. ABD ikinci büyük ihracatçı ülke olurken bu ülkeleri sırasıyla; Çin, Avustralya ve Türkiye izlemektedir. Türkiye dünya ihracatında özellikle nohut ve kırmızı mercimek ihracatıyla rol oynamaktadır. 2006 yılı verilerine göre Hindistan dünyada en büyük bakliyat ithalatçısı ülke olup, dünya ithalatının %10'unu gerçekleştirmiştir.

e) Yaş Meyve ve Sebze

Türkiye yaklaşık 45 milyon ton yaş meyve sebze üretimi ile dünyanın önemli üretici ülkelerinden birisi konumdadır. Ancak Türkiye önemli üretici ülke görünümünde olmasına rağmen, ürünlerin gıda sanayinde hammadde

olarak kullanılması, yurtiçinde tüketilmesi, ihracata konu olan yaş meyve sebze uluslar arası piyasalarda talep edilen miktar ve kaliteye uygun çeşitler olmaması nedeniyle ihracatın üretime oranı oldukça düşüktür.

Türkiye de 1990 yılında 79 bin ton olan ayva üretimimiz %27 artarak 2005 yılında 100 bin ton'a yükselmiştir. 2005 yılı itibariyle dünya ayva üretiminde Türkiye 1. sırada yer alırken dünya üretiminde %21 oranındaki payı ile en önemli ülke konumundadır. Çin'in 1990 yılında dünya ayva üretiminden aldığı pay 1990 yılında %1 iken 2005 yılında bu oran %19 olarak gerçekleşmiştir. Özbekistan, İran ve Fas diğer önemli üretici ülkelerdir.

Üretimde lider olduğumuz diğer bir ürün ise kirazdır. 2005 yılı itibariyle Dünya kiraz üretiminde Türkiye % 15'lik payla 1. sırada yer alarak en önemli ülke konumundadır. Diğer önemli rakip ülkelerimiz %14 paya sahip olan ABD ve %12 gibi bir paya sahip olan İran'dır. AB ülkelerinde de önemli miktarda kiraz üretimi yapıldığı görülmektedir. 2005 yılı itibariyle AB ülkelerinin toplam üretimi Dünya üretiminin %31'ini karşılamaktadır. Birliğin Önemli üretici ülkeleri İtalya, İspanya ve Fransa'dır.

Türkiye'de önemli ve geleneksel ürünlerimizden biride elmadır. 1990 yılında 1,9 milyon ton olan elma üretimimiz %26 artarak 2005 yılında 2,6 milyon ton'a yükselmesine rağmen dünya üretimindeki payı değişmemiştir. Bunda en önemli sebep 1990 yılında dünya üretiminden %10'luk bir paya sahip olan Çin'in 2005 yılındaki aldığı pay'ı %39'a çıkarması olarak gösterilebilir. 2005 yılı itibariyle ABD % 7 ile 2. sırada yer alırken, Türkiye % 4 pay ile 4. ülke konumundadır. AB ülkeleri de %18 ile dünya üretiminde önemli bir paya sahiptir.

Türkiye'de en önemli sebze ürünümüz domatestir. 1990 yılında 6 milyon ton olan domates üretimimiz %67 artarak 2005 yılında 10 milyon ton'a yükselmesine rağmen dünya üretimindeki payı değişmemiştir. Bunda en önemli sebep 1990 yılında dünya üretiminden % 10'luk bir paya sahip olan Çin'in 2005 yılındaki aldığı pay'ı %25'e çıkarması olarak gösterilebilir. Türkiye 2005 yılı itibariyle dünya üretimindeki %8 ile 3. ülke konumundadır. AB ülkeleri de %14 ile dünya üretiminde önemli bir paya sahiptir.

Dünyada üretici lider ülkeler içinde yer alabilmek, ihracatın başarısına bağlıdır. Bu nedenle, üretim miktarı, endüstri kalitesi, altyapı ve kullanılan girdiler, finans ve pazar şartları olarak adlandırılan ve dünyada kabul görmüş rekabet kriterleri doğrultusunda Türkiye'de yaş meyve sebze sektörünün yapılandırılması gerekmektedir.

Nitekim Çizelge1'den, ayva hariç, Türkiye'nin dünyada üretim açısından lider olduğu ilk 20 ürün içinde bulunan kiraz, karpuz, domates, elma gibi bir çok yaş meyve ve sebze üretiminde dünyada ilk sıralarda yer almasına rağmen ihracatta aynı başarıyı göstermediği izlenebilmektedir. Türkiye 2006 yılında yaş meyve sebze ihracatının %29'unu Rusya Federasyonu'na yapmıştır. Rusya Federasyonu'nu %12,2 ile Almaya, %8 ile Ukrayna, %7,4 ile Romanya ve %6 ile Suudi Arabistan izlemektedir. Hollanda, İngiltere ve Irak diğer önemli pazarlarımız görünümündedir. 2006 yılındaki 669 bin tonluk yaş sebze ihracatının en büyük kalemini %45,5'lik payla domates oluşturmaktadır.

Türkiye sahip olduğu üretim alanı ve ekolojik yapısı itibariyle yaş meyve sebze üretiminde kendine yeterli ve ihracat şansına sahip olan bir ülkedir. Ancak bazı durumlarda ithalat yapılmaktadır. Türkiye'de muz, hindistan cevizi, ananas, avokado gibi ülkemizde yetiştiricilik imkanı olmayan veya kısıtlı olan meyveler ithal edilmektedir. Aynı zamanda sezon dışı talebi karşılamak, re-eksport yapmak ya da dahilde işleme rejimi kapsamında gıda sanayinin ihtiyaç duyduğu çeşitleri temin etmek amacıyla da meyve sebze ithal edilebilmektedir.

Dünya yaş meyve sebze dış ticareti incelendiğinde; Rusya Federasyonu, İngiltere, Almanya ve Hollanda ülkemiz ihracatından önemli pay ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Romanya ve Ukrayna dünya yaş meyve ve sebze ithalatında önemli paya sahip olmayan ancak ülkemiz ihracatından önemli pay almaya başlayan ülkelerdir. Son yıllarda AB'de ürünlerin çevresel boyutu önemli bir konu haline gelmiştir. Bu nedenle AB'ye ihracat yapan firmalarımız üye ülkelerdeki tüketicilerin sağlık ve çerce konusundaki duyarlılıklarının farkında olmalı ve pazar talebi ve yasal uygun ürünler sunarak, tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmalıdırlar. Dünya meyve ve sebze ticaretinin diğer boyutu ise organik ürünlere olan talebin artmasıdır. Ülkemizin tarım alanlarının gelişmiş ülkeler düzeyinde zarar görmemiş olması ve mevcut yaş meyve sebze üretim potansiyeli düşünüldüğünde bu potansiyelin değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

2- Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de ihraç değeri yüksek ürünler incelendiğinde meyve (%2,49), sebze (%0,8), sebze ve meyve müstahzarları (%1,23), tütün ve mamulleri (%0,60) ihracatının toplam ihracatta önemli kalemler arasında yer aldığı görülmektedir.

İhracat yaptığımız önemli ülkeler arasında sırayla Almanya (%12), İtalya (%9), Irak (%8) ve Rusya(%6) pay almaktadır.

Türkiye 1985-1989 yılları arasında %1.77'lik pay aldığı yarı işlenmiş gıda ürünleri ihracatında ilk 20 ülke arasında yer alırken 2000-2004 yılları arasında ilk 20'den düşmüştür. Bu dönemde Türkiye dünyanın en çok yarı işlenmiş tarımsal ürün ithal eden 20 ülke arasında (AB iç ticareti hariç) 17. ciliğe yükselmiştir.

Türkiye 1985-1989 yılları arasında dünyadaki önde gelen tarımsal gıda ihracatçısı ülkeler arasında 13.cüydü, 2000-2004 yılları arasında ise Türkiye tarım ihracatçısı ülkeler sıralamasında 14.cülüğe düşmüştür. 1980-1989 yılları arasında Türkiye'nin dünya tarım ihracatındaki payı %1.56 ve ihracatı 2.35 milyar dolar iken 2000-2004 yılları arasında ihracat miktarı payı %1.25'e düşmüş ve değer olarak ta 4.15 milyar dolara çıkmıştır.

Çalışmada 2005 yılı itibariyle dünya tarım ürünleri İhracatı 851.847 milyon \$ ve İthalatı 906.741 milyon \$ olarak tespit edilmiştir. Türkiye: 8.080 milyon \$ ihracat ile dünya tarım ürünleri ihracatının % 0,95'ini gerçekleştirmektedir ve 6.464 milyon \$ ithalat ile dünya tarım ürünleri ithalatının % 0,73'ünü oluşturmaktadır. Türkiye 2005 yılı dünya tarım ürünleri ihracatında 27. sırada, ithalatta ise 31. sırada yer almaktadır ve 2005 yılında İhracat-İthalat arasındaki farkı ise 1.616 milyon \$ olup karşılama oranı %125 ile 28. sırada yer almaktadır.

Dünyada İhracat-İthalat farkı en yüksek olan ülkeler sırasıyla: Brezilya, Hollanda, Kanada olarak bulunmuştur.

KAYNAKLAR

- Akova, Y. Bakliyat. İgeme. 2007
 Babadoğan, G. Fındık. İgeme. 2007
 Dolekoglu. **Türker** "Türkiye'nin Tarım Ürünleri Dış Ticareti". **T.E.A.E. Bakış**. Tarımsal Ekonomi. Araştırma Enstitüsü, Sayı:2. Mart 2003
 Özden, Ç., Kuru Kayısı. İgeme. 2007
 Özden, Ç., Kuru İncir. İgeme. 2007
[Http://www.Dtm.Gov.Tr/Dtmweb/Index.Cfm?](http://www.Dtm.Gov.Tr/Dtmweb/Index.Cfm?) (Erişim Tarihi:07.01.2008)
[Http://www.Igeme.Gov.Tr/](http://www.Igeme.Gov.Tr/) (Erişim Tarihi:07.01.2008)
[Http://Faostat.Fao.Org/Default.aspx](http://Faostat.Fao.Org/Default.aspx) (Erişim Tarihi 07.01.2008)